

INNOWACJA PEDAGOGICZNA
„Moja przyjaciółka książka”

Z ZAKRESU EDUKACJI CZYTELNICZEJ W PRZEDSZKOLU

„Kochajcie książki. One ułatwią wam życie, po przyjacielsku pomogą zorientować się w pstrej i burzliwej gmatwaninie myśli, uczuć i zdarzeń. One nauczą was uszanować człowieka i samych siebie, one uskrzydlą rozum i serce uczuciem miłości dla świata, dla człowieka.”(Maksym Gorki)

Opracowanie innowacji: mgr Aneta Roga

I WSTĘP

Czytanie jest bardzo skutecznym, a zarazem przyjemnym i nie wymagającym dużych nakładów finansowych sposobem na rozwijanie wewnętrznych zasobów każdego dziecka. Książka to niewyczerpane źródło wrażeń, przeżyć, wiedzy i wzruszeń. Uczy mowy ojczystej, sprzyja wzbogacaniu dziecięcego słownika dziecka, rozwija zainteresowania, pomaga dzieciom w przyswajaniu pewnych treści. Poprzez utwory literackie dziecko uczy się rozumieć świat, dostrzegać i cenić ważne wartości społeczne: koleżeństwo, poszanowanie pracy, poczucie honoru, poszanowanie drugiego człowieka. Pomaga kształtować pozytywne cechy charakteru: przyjaźń, , opiekuńczość, wrażliwość, tolerancję. Dlatego tak ważne jest, by od najmłodszych lat rozbudzać u dzieci zapał i zamiłowanie do książek. Pierwsze lata edukacji to okres pierwszych fascynacji i nawyków czytelniczych, a zarazem podatności na

odbiór literatury dziecięcej .Przygotowanie dzieci do umiejętności dokonywania dobrych i mądrych wyborów spoczywa na dorosłych: rodzicach i nauczycielach. Jeśli jako przedszkole podejmiemy działania propagujące idee czytelnictwa wśród dzieci i rodziców, to istnieje duża szansa, że tym samym książka będzie barwnym mostem zbliżającym do siebie wychowawców, dzieci i ich opiekunów.

1. Uzasadnienie

Inspiracją do opracowania i wdrożenia innowacji była chęć umożliwienia częstego, bezpośredniego kontaktu z literaturą , co pozwoli na rozwijanie twórczej aktywności dzieci w sferze rozwoju językowego, a także na kształtowanie zainteresowań czytelniczych wśród dzieci. Powstało pytanie: Jak zainteresować najmłodszych literaturą w czasach, gdy dziecko potrafi obsługiwać komputer, zanim nauczy się czytać? Odpowiedź wydaje się być prosta: należy ukazać dzieciom czytanie jako coś atrakcyjnego, fascynującego i zaprosić najmłodszych do szukania kontaktu z książką we współpracy ze wszystkimi środowiskami wychowawczymi, w których dzieci funkcjonują, a więc nie tylko przedszkola. Stąd pomysł na zaproszenie także rodziców, dziadków, opiekunów czy osoby z najbliższego otoczenia dzieci do realizacji pomysłu, by „wspólnymi siłami rozwijać u naszych wychowanków” „głód kontaktu z książką”. Uważamy, że wiek przedszkolny to najlepszy moment do rozbudzenie zainteresowania słowem pisanym, do kształtowania się „gotowości czytelniczej” wyrażającej się w potrzebie słuchania baśni, bajek, opowiadań, szukania kontaktu z literaturą, która będzie źródłem przyjemnych doznań, a także podstawą opanowania sztuki samodzielnego czytania oraz rozwijania dziecięcej ekspresji werbalnej. Ważne jest też , aby dostrzec potencjał w rodzicach, dziadku lub babci, ciekawych osobach z lokalnego środowiska. Zaproszenie ich do „ przedszkolnego świata”, włączenie w zarażanie dzieci czytelnicza pasją z pewnością spowoduje u nich wzrost poczucia wartości, pozwoli cieszyć się wzajemną obecnością i będzie elementem integrującym naszą małą, miejscową społeczność.

2. Typ innowacji

programowo – metodyczna

3.Data rozpoczęcia i przewidywany czas innowacji

17.09.2018r.–30.06.2019r.

4.Miejsce realizacji innowacji

Publiczne Przedszkole CALINECZKA w Czarnymlesie,

5. Realizatorzy

Nauczycielki, dzieci i rodziny z grupy nauczycielek wdrażających innowację, dyrektor Publicznego Przedszkola „Calineczka” w Czarnymlesie

6. Źródła finansowania innowacji

Innowacja będzie finansowana z własnych środków placówki oraz dzięki wsparciu rodziców.

7.Powyższa innowacja jest zgodna z podstawą programową wychowania przedszkolnego oraz oparta na treściach edukacyjnych zawartych w realizowanym w Publicznym Przedszkolu „Calineczka” w Czarnymlesie Programie Wychowania Przedszkolnego, „*Wokół przedszkola*” autorstwa Małgorzaty Kwaśniewskiej, Joanny Lendzion, Wiesławy Żaby-Żabińskiej oraz na własnych doświadczeniach zawodowych i wiedzy pozyskanej na warsztatach, kursach i szkoleniach edukacyjnych realizatorów innowacji.

8. Zasięg

Zasięg innowacji obejmuje wszystkie dzieci uczęszczające do Publicznego Przedszkola „Calineczka w Czarnymlesie

8.Podstawa prawna

- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm.) – art. 41 ust. 1 pkt 3, art. 50 ust. 2.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60) - art. 15 pkt 29b.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59) - art. 1 pkt 18, art. 44 ust. 2 pkt 3, art. 55 ust. 1 pkt 4, art. 68 ust. 1 pkt 9, art. 86 ust. 1.

II. OPIS ZASAD INNOWACJI

CELE GŁÓWNE:

1. Kształtowanie zainteresowań czytelniczych
2. Wspomaganie i stymulowanie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju
3. Stymulowanie procesu edukacji językowej
3. Ukazanie właściwego kontaktu z książką poprzez wzór osób dorosłych

CELE SZCZEGÓŁOWE:

1. Poznanie utworów literatury dziecięcej (opowiadań, bajek, wierszy, baśni i legend).
2. Zachęcanie dorosłych do głośnego czytania dzieciom, uświadomienie roli czytania w życiu dziecka.
3. Stworzenie warunków do różnorodnej aktywności dzieci w toku realizacji zadań stawianych przez nauczyciela.
4. Kształcenie u dzieci umiejętności słuchania tekstu czytanego. Budzenie zainteresowania czynnością czytania i pisania
5. Włączenie rodziców w życie przedszkola .
6. Wzmacnianie poczucia własnej wartości dziecka.
7. Budowanie więzi między rodzicem i dzieckiem.
8. Przekazywanie za pośrednictwem literatury wartości moralnych.
9. Wyrabianie nawyku czytania oraz zamiłowania do książek.
10. Wyrabianie nawyku dbania o książki i szanowania ich.
11. Przygotowanie dzieci do późniejszego, już samodzielnego wyboru książek

Przewidywane efekty innowacji pedagogicznej

■ dla dzieci:

-rozwijanie zainteresowań czytelniczych, rozwijanie zainteresowania pisaniem, kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania,

- możliwość uczestnictwa w interesujących zajęciach, odkrywania swoich talentów,
- wzbogacanie słownictwa dzieci, poszerzanie zasobu słów, poprawności gramatycznej, fleksyjnej i składniowej,
- kształtowanie i utrwalanie prawidłowych zachowań, umiejętności pracy w grupie,
- zaistnienie w środowisku lokalnym,
- poszerzanie własnych horyzontów myślowych,
- pożyteczne spędzanie czasu wolnego,

■ dla nauczyciela:

- możliwość pracy nowymi metodami z wykorzystaniem nowych form organizacyjnych,
- poszerzenie swojego warsztatu pracy,
- satisfakcja i zadowolenie z pracy,
- zwiększenie swojego doświadczenia zawodowego,
- promocja w środowisku,
- dzielenie się z rodzicami odpowiedzialnością za procesy zachodzące w przedszkolu,

■ dla przedszkola:

- poprawa jakości pracy przedszkola,
- promocja przedszkola w środowisku lokalnym,
- nawiązanie lepszej współpracy z rodzicami,
- stworzenie w przedszkolu przestrzeni do zaangażowania rodziców,

■ dla rodziców i opiekunów

- radość z wszechstronnego rozwoju dziecka,
- możliwość aktywnej współpracy z przedszkolem,
- zagospodarowanie dzieciom czasu wolnego,

■ dla osób ze środowiska lokalnego:.

- nawiązanie relacji dzieci z osobami starszymi, utworzenie więzi i wzmocnienie istniejących już struktur pokoleniowych.

-doświadczenie dobrze spędzonego czasu,

-stymulowanie kreatywności oraz pozyskiwanie najwyższych wartości zarówno dla młodszych jak i starszych uczestników

Innowacja Realizowana będzie podczas zajęć dydaktyczno-opiekuńczo-wychowawczych oraz w czasie wolnym od zajęć.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Osiągnięcie zamierzonych celów jest uwarunkowane właściwym doбором treści i dopasowaniem ich do wieku i możliwości dziecka. Ważna jest organizacja i przebieg procesu edukacyjnego, odpowiedni dobór form, metod i środków dydaktycznych.

METODY

I

FORMY

PRACY:

- Praca z książką – oglądanie obrazków, głośne czytanie wyznaczonych utworów w domu rodzinnym,

-rozmowy dowolne i kierowane na temat treści przeczytanych utworów,

-swobodne wypowiedzi dzieci

- Praca z tekstem literackim – głośne czytanie, inscenizowanie tekstu przez nauczyciela

- Interpretacja tekstów literackich – recytacja wierszy

- Zabawa w teatr – małe formy teatralne z wykorzystaniem pacynek, kukielek i rekwizytów

- Metody problemowe, burza mózgów

- Spacer i wycieczki

- Pogadanki, baśnie, bajki, opowiadania

- Kierowanie własną działalnością dziecka

- Zajęcia biblioteczne w czarnoleskiej Bibliotece Publicznej

- Stosowanie różnorodnych technik plastycznych w celu ilustrowania poznanych tekstów

- Wykorzystanie poznanych utworów podczas organizowania imprez przedszkolnych

- Włączanie rodziców i innych osób z otoczenia dzieci do czynnego udziału w realizacji innowacji

Formy pracy:

- zajęcia z całą grupą
- zajęcia w zespołach
- zajęcia indywidualne wyzwajające swobodną ekspresję

Ewaluacja

- Przedmiotem ewaluacji są wyniki końcowe, jakie osiągną dzieci po udziale w konkursie czytelniczym.
- Przeprowadzona analiza wyników pozwoli ocenić, czy i w jakim stopniu zamierzone cele edukacyjne zostały osiągnięte, czy zastosowane metody i formy aktywności są skuteczne.
- Bezpośrednie obserwacje i rozmowy z dziećmi .Analiza ich wypowiedzi
- ankieta ewaluacyjna wśród rodziców i nauczycielek

Cechy innowacji :

- systematyczność i celowość podejmowanych działań,
- opracowanie harmonogramu zajęć / spotkań dostosowanych do wieku dzieci uwzględniających stopniowanie trudności.,
- zintegrowanie innowacji z realizacją zadań wynikających z planu pracy dydaktyczno – wychowawczej

HARMONOGRAM PRZEBIEGU INNOWACJI W ROKU SZKOLNYM 2018/2019

WRZESIEŃ

1.Zorganizowanie *kącika książki* w widocznym miejscu który swoją atrakcyjnością zachęci dzieci do swobodnego i częstego korzystania z niego. Książki powinny być możliwie różnorodne i ciekawie wyeksponowane, dostosowane do wieku dzieci, bogato ilustrowane. Uzupełnianie – na bieżąco kącika książki znajdującego się w poszczególnych grupach o nowe

pozycje. (np. ze zbiorów „ Walizka wyobraźni” , przynoszenie przez dzieci własnych książek do wspólnego czytania).

2. Regularne prowadzenie zajęć z głośnego czytania, o stałych porach, dzięki czemu podniesiona zostanie ranga czytania, a dzieci dostają wyraźny sygnał, iż kontakt z literaturą jest ważny, co pozytywnie wpływa na kształtowanie ich stosunku do książek. Pora głośnego czytania w każdej grupie powinna być wpisana do Ramowego Rozkładu Dnia i ściśle przestrzegana.

3. Spacer do Gminnej Biblioteki Publicznej– ciche oglądanie książek bibliotece, wypożyczenie książki do wspólnego czytania

4.Sptkanie z przedstawicielami miejscowego Klubu Seniora „ Czarnoleskie nutki”, prezentacja utworu J.Brzechwy „ Kaczka Dziwaczka” .

5. Nauka wierszyków, prezentacja grupowa pod hasłem: „Wierszyki mówimy – innym się chwalimy” – spotkanie wszystkich grup i recytowanie poznanych wierszy)
29.09. – DZIEŃ GŁOŚNEGO CZYTANIA – wywieszenie w przedszkolu plakatu zachęającego rodziców do codziennego czytania dzieciom (w połączeniu z realizacją akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM)

PAŹDZIERNIK

14 października – Ogólnopolskie Urodziny Książkowego Misia

1. „W październiku czytamy o misiach” - czytanie książek, których bohaterem jest miś (np.: „Miś Uszatek” Cz. Janczarski, „Kubuś Puchatek”, „Złotowłosa i trzy niedźwiedzie”)

2.. Konkurs plastyczny dla chętnych przedszkolaków „Miś – bohater książkowy” – wykonywanie prac plastycznych techniką dowolną, zorganizowanie wystawy prac

3. Nauka wierszyków i rymowanek o misiach, prezentacja „Wierszyki mówimy – innym się chwalimy”

4.. Realizacja akcji\ programu pt.” MAŁY MIŚ W ŚWIECIE WIELKIEJ LITERATURY”

LISTOPAD

1. Zorganizowanie kącików „Moje książeczki do naszej biblioteczki” – przynoszenie przez chętne dzieci ulubionych książek z domu, prezentacja książek, uzasadnianie swojego wyboru, prezentacja sposobu korzystania z książki przez grupę.
2. Nauka na pamięć wierszy patriotycznych, wspólna prezentacja wierszy połączona z uroczystym wywieszaniem flagi państwowej z okazji 11 listopada – Święto Odzyskania Niepodległości
3. Połączenie czytania z rysowaniem na temat przeczytanej książki – zorganizowanie wystawy prac –
4. Odwiedzanie Gminnej Biblioteki Publicznej w celu wypożyczenia książek do codziennego czytania –
5. Pedagogizacja rodziców – prezentacja „Wychowanie przez czytanie” (gazetka ścienna, broszury, strona internetowa przedszkola)
6. Dalsza realizacja akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM (zaproszenie wybranej osoby ze środowiska lokalnego bądź rodzica do czytania: utwory J.Tuwima)
7. Realizacja projektu „ Walizka wyobraźni”

GRUDZIEŃ

1. Regularne prowadzenie zajęć z głośnego czytania. Uatrakcyjnienie głośnego czytania: wybór książek przez dzieci, wykorzystanie ilustracji, kukiełek lub sylwetek bohaterów książkowych. Czytanie książek tematycznie nawiązujących do Świąt Bożego Narodzenia.
2. Przygotowanie przedstawienia świątecznego „Jasełka” – grupa starsza – rozwijanie zaangażowania wszystkich dzieci we wspólne przedsięwzięcie – zorganizowanie spotkania jasełkowego dla rodziców.

3. Zachęcanie dzieci i rodziców do korzystania z Biblioteki Przedszkolnej i wypożyczania książek do domu

4. Dalsza realizacja akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM (zaproszenie wybranej osoby ze środowiska lokalnego bądź rodzica do czytania)

STYCZEŃ

1. Codzienne czytanie pod hasłem: „Baśnie znane i lubiane”, podejmowanie prób wykonywania ilustracji do popularnych baśni –według swoich możliwości i pomysłowości (pojedyncze ilustracje, prace grupowe, prace w formie historyjek obrazkowych lub książeczki obrazkowej).

2. Uatrakcyjnianie kącika książki poprzez wymianę książek, udostępnianie dzieciom kukielek, rekwizytów do zabaw w inscenizowanie utworów literackich.

3. „Wierszyki łamiące języki” – nauka krótkich wierszyków (rymowanek) logopedycznych, mających na celu kształtowanie prawidłowej wymowy. Prezentacja wierszyków

4. Realizacja projektu „ Walizka wyobraźni”: przedszkolacy wraz z dziadkami i babciami

LUTY

1. Umieszczenie w kąciku książki książek naukowych: encyklopedie dla dzieci, albumy, atlasy – zachęcanie do oglądania i zaspakajania ciekawości dziecięcej, czytanie chętnym dzieciom zawartych tam informacji.

2. Zorganizowanie konkursu rodzinnego pt. „Moja bajeczka”, polegającego na wymyśleniu tekstu opowiadania, zilustrowaniu go w formie książeczki:

- zorganizowanie wystawy wszystkich książeczek
- nagrodzenie rodzinnych prac
- głośne czytanie dzieciom konkursowych książek

3. Dalsza realizacja akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM (zaproszenie wybranej osoby ze środowiska lokalnego np. Klubu Seniora bądź rodzica do czytania)

MARZEC

1. Kontynuowanie codziennego głośnego czytania dzieciom, ze szczególnym uwzględnieniem poezji. Sięganie po klasykę poezji dla dzieci (J. M. Konopnicka, W. Chotomska) oraz współczesnych poetów. Zachęcanie dzieci do ilustrowania wysłuchanych wierszy – gromadzenie ilustracji dzieci w celu zorganizowania wystawy plastycznej w Gminnej Bibliotece Publicznej

2. 21.I III ŚWIATOWY DZIEŃ POEZJI Święto obchodzone corocznie 21 marca, ustanowione przez UNESCO jesienią 1999 roku. Główne uroczystości tego święta odbywają się w Paryżu. Celem tego dnia jest promocja czytania, pisania, publikowania i nauczania poezji na całym świecie. UNESCO zadeklarowało, że ten dzień ma "dać nowy impuls, aby docenić poezję oraz poprzeć krajowe, regionalne i międzynarodowe ruchy poetyckie".

* Zorganizowanie w przedszkolu uroczystości połączonej z Pierwszym Dniem Kalendarzowej Wiosny, pod hasłem: „Wierszykami witamy wiosnę”:

- Przegląd recytatorski dla chętnych dzieci – chętne dzieci recytują wiersze o tematyce wiosennej
- Gość specjalny uroczystości: kierownik Gminnej Biblioteki Publicznej oraz Klub Seniora 3 „Dzieci – dzieciom” wykorzystywanie umiejętności czytelnich dzieci do czytania książeczek całej grupie: zaproszenie do udziału dzieci i nauczycieli z kl.I

KWIECIEŃ

2.IV. - MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ KSIĄŻKI DLA DZIECI

Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci – święto obchodzone co roku

2 kwietnia,

w dzień urodzin duńskiego baśniopisarza Hansa Christiana Andersena. Dzień ten ma na celu rozpowszechnienie książek dla dzieci oraz wspieranie czytania przez najmłodszych. Święto zostało ustanowione w 1967 roku przez Międzynarodową Izbę ds. Książek dla Młodych Ludzi (IBBY). Od tamtej pory, co roku, gospodarzem święta jest inne państwo. W Czechach, które w 2007 roku były organizatorem „Dnia Książki dla Dzieci”, narodziła się akcja nazwana „Nocą z Andersenem”. Dzieci spędzają tę noc w bibliotekach czytając i słuchając bajki. W Polsce od 2001 roku odbywa się akcja społeczna „Cała Polska czyta dzieciom”. Ma ona za zadanie uświadomienie społeczeństwu, jak ważne dla dzieci jest poznawanie świata książek. Ma na celu zachęcenie rodziców do czytania książek swoim dzieciom.

1. Kontynuowanie głośnego czytania dzieciom ze szczególnym uwzględnieniem „Baśni” Andersena (zaproszenie do udziału dzieci i nauczycieli z miejscowej Szkoły)
2. Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci w naszym przedszkolu:
 - Przynoszenie do przedszkola swojej ulubionej książki
 - Urządzenie sesji fotograficznej pt. „Książka mój przyjaciel”
 - Wypowiadanie się na temat swojej ulubionej książki, zebranie wypowiedzi w formie wywiadu
 - Opublikowanie wywiadu i zdjęć na stronie internetowej przedszkola
3. Dalsza realizacja akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM (zaproszenie wybranej osoby ze środowiska lokalnego bądź rodzica do czytania)

MAJ

1. Codzienne czytanie dzieciom ze szczególnym uwzględnieniem legend, opowiadań historycznych i patriotycznych. Wykorzystanie kukiełek do zabaw teatralnych w przedstawianiu legend.
2. Uwzględnienie czytania na świeżym powietrzu np. „Czytanie pod drzewkiem” – z udziałem członków rodziny i osób z lokalnego środowiska (Klub Seniora)
3. Konkursy plastyczne związane z książeczką np. – zakładka do książki
4. Realizacja projektu „Walizka wyobraźni”

CZERWIEC

1 - 8 CZERWCA 2014 - XIII OGÓLNOPOLSKI TYDZIEŃ CZYTANIA DZIECIOM

1. „Rodzice – dzieciom”- przedstawienia teatralne dla dzieci w wykonaniu rodziców
2. Swobodne zabawy dzieci w teatr inspirowane literaturą dziecięcą. Wykorzystanie rekwizytów: pacynek, masek
3. Prace porządkowo – użyteczne w kąciku książki:
 - układanie książeczek na półkach
 - pomoc w podklejaniu zniszczonych książeczek
 - pełnienie dyżurów przez dzieci w kąciku książki
2. Przedszkolny konkurs plastyczny pt: „Calineczka” – ilustrowanie przez dzieci utworu – zorganizowanie wystawy prac
3. Zachęcanie rodziców do głośnego czytania dzieciom w przedszkolu – zapraszanie rodziców, dziadków, starsze rodzeństwo do przedszkola
4. Oplakatowanie przedszkola plakatami zachęcającymi do głośnego czytania dzieciom i ukazującymi korzyści z tego płynących (w ramach akcji CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM)
5. Nagrodzenie najbardziej aktywnych czytelników przedszkolnej biblioteki

III. EWALUACJA

Chcąc sprawdzić efekty wprowadzonej innowacji na bieżąco będziemy monitorować zaplanowane działania. Dokładnej analizy funkcjonowania innowacji w codziennej praktyce dokonamy poprzez:

- bezpośrednie obserwacje i rozmowy z dziećmi

- ;•analiza ich wypowiedzi

- ankieta ewaluacyjna dla rodziców, nauczycieli

- rozmowa kierowana z dyrektorem

- dokumentacja fotograficzna

- kronika elektroniczna (strona internetowa przedszkola) z podejmowanych działań;

Zebrane informacje posłużą do sporządzenia raportu, porównania zamierzonych celów i osiągniętych rezultatów, a także wyciągnięcia wniosków i zaplanowania ewentualnych działań uwzględniających uzyskane wyniki, przeznaczonych do realizacji w przyszłości. Przygotowany raport z opracowanymi wnioskami zostanie przedstawiony dyrektorowi i radzie pedagogicznej oraz rodzicom (czerwiec 2019)

Literatura:

- 1.Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

- 2.E. Tokarska i J. Kopała „Zanim będę uczniem” – Program wychowania przedszkolnego, Wydawnictwo Edukacja Polska, Warszawa 2011 r.

- 3.J. Bałachowicz , I. Kowalska „ Wczesna edukacja dziecka”- Warszawa, 2006 r.

- 4.D. Emiluta-Rozwora „ Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym”- Warszawa , 1994 r.

- 5.S. Miller „ Psychologia dziecka”- Warszawa , 1995 r.

- 6.W. Ratyńska „Literatura dziecięca w przedszkolu”, Warszawa. 1991 r.

- 7.A. Sawicka „ Współpraca przedszkola z rodzicami”- Warszawa, 1991 r.

- 8.M. Kielar-Turska „ Jak pomagać dziecku w poznawaniu dziecka”- Warszawa